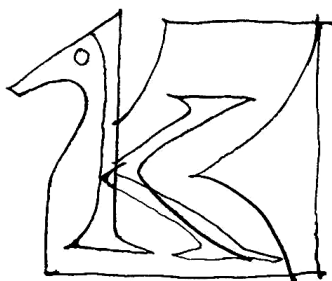

1926–1940

**Az sem lesz talán
mindenkinek kedvére,
hogy e szemle hasábjain
nemritkán különböző
felfogások
megnyilatkozását, sőt
egymással ellentétes
világnézetek
ismertetését fogja
találni, és bizonyára fel
fog hangoztatni
a kritika,
hogy a szemle nem
hirdet egységes
világfelfogást.**

DIENES LÁSZLÓ

Beköszöntő

(Részlet)

[...] Korunk gondolkodása, akárhova nyúl, mindenütt problémát talál. Mi a probléma? Egy megoldatlan kérdés. Egy kérdés, amelyre nem tudunk meggyőző feleletet találni. S ma csupa ilyen megoldatlan kérdések vesznek körül.

Problematicus lett körülöttünk az egész világ. Problematicus életünk gazdasági alapja, az egyszerű kenyérkereset, amelynek szintén elvesztettük szilárd bázisát, problematicusak társaséletünk alapformái, amelyek megrázkódtak, sok helyen megnyíltak alattunk, problematicusak szellemiségünk kiélés módjai, amelyek vagy kiapadtak, vagy idegen vágányra terelődtek. Problematicus a tudomány, amely saját maga alatt vágja szigorú önkritikájának baltájával a megtámadhatatlannak látszott alapot, problematicus a művészet, amely csak keresést tud felmutatni, de elért eredményt nem, problematicus a vallás, amelynek hagyományos formáiból kiszikkadt az élet, s amely új formát a lélek transzcendens vágyainak adni még nem tud, problematicus maga az élet, amelynek tartalmát és célt csak a problémákat lebíró hit és meggyőződés adhat.

Nyúljunk bármihez, a legkisebbhez vagy a legnagyobbhoz, problémává válik kezünkben minden. Olyanok vagyunk, mint a görög monda Midás királya, akinek pénzsóvár kívánságát túlságosan meghallgatta az ég, s minden arannyá vált kezében, amihez ért. Úgy vagyunk mi is. Míntha értelmünket megátkozta volna egy isten, hogy minden, amihez hozzá-

nyúlunk, apró darabokra hulljon szét, amelyeket egészbbe összeforrasztani azután többé soha ne tudjunk.

S miként Midás király, úgy mi is túlságos nagy sóvárságunk büntetéseképpen jutotunk idáig. Felfedeztük a logikus értelem fényét, beleszerettünk csillogásába annyira, hogy most már csak benne megvilágítva akartunk látni mindent. Neki adtuk néhány évszázadon át teljes magunkat s csak mikor már mindenünket végletekig kiélezett racionalizmusunk romjaivá változtattunk, csak akkor ébredtünk rá, hogy a csillogás, amely elvakított, csak a hasogató fejszéből kipattanó szikra s nem a világot egyesítő élet derűs állandó fénye volt.

Renaissance-nak nevezzük ma is még azt a kort, amelyben az európai emberi lélek e negatív oldalra való kiélezése megkezdődött. A Renaissance tényleg az az idő, amikor az európai emberiség azt a meggyőződést nyeri, hogy a dolgok megértéséhez csak úgy lehet eljutni, ha előbb szétszedi őket. S azóta három évszázadon át nem csinál egyebet, mint élesíti az értelem boncoló szerszámát s szétszed, felvág, kinyit mindent, amihez csak hozzá tud férni.

S a racionalista analízis segítségével tényleg óriási eredményeket ért el a részletismerekekben: mindentről megtudta, mint a bábuját szétszedő gyermek, hogy nincs belől semmi. A pozitivista-természettudományi kutatás legnagyobb eredményének annak felismerését tekinti, hogy a dolgok látható részei mögött nincs láthatatlan mag, amely összetartja őket, az érzéki-tapasztalati jelenségek mögött nincs metafizikai, a fizikai eszközök hatáskörén túl fekvő szubsztancia, amelynek a jelenségek csak megjelenési formái volnának.

A mindent szétvágó értelmi analízisnek ez volt s csak ez lehetett az eredménye: jelenségek színes, változó világa, amelyet nem tart össze semmi. Egy végtelenül gazdag, ezer formájú káosz, amelyben hiába keresünk egységet.

Egy századokig tartó, hosszú analitikus-kritikus korszak nagyszerűen véghezvitt destrukciójának eredményei vagyunk mi magunk, s ami körülöttünk van, minden alkotásunk. Anyagi és szellemi romok vesznek körül: régi termelési formák, amelyekről kitűnt, hogy csak a kizsákmányolásra válnak be, de nem a társadalmi termelés problémájának megoldására, régi társas együttélési formák, századokon át intézményekbe kijegecesedve, amelyek alkalmatlanoknak bizonyultak az embernek emberhez való viszonyát kielégítően megoldani, régi stílusok, amelyek nem tudják kifejezni többé mai meglátásainkat, régi kutató módszerek, amelyek nem tudnak választ adni mai problémáinkra, régi hitek, amelyekben ma már nem tudunk hinni, mert nem felelnek meg lelkünk legmélyebb vágyakozásainak.

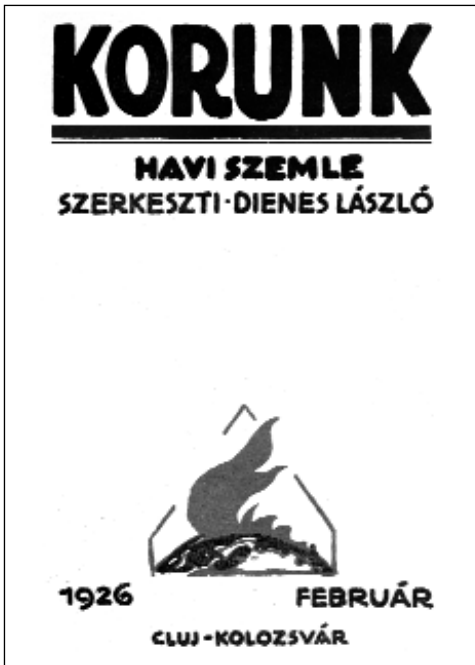
A bomlás sivár képe, amelyet korunk úgy anyagi, mint szellemi téren nyújt, nem egy gondolkodót hangolt pesszimizmusra. Megjósolták és megjósolják a nyugati világ alkonyát: kultúránk felbomlóban, társadalmi testünk feloszlóban, gazdasági vérkeringésünk megzavarva, lelki egyensúlyunk megbomolva, gyors iramban sietünk a pusztulás felé.

Jogosult-e e sötét pesszimizmus? [...]

Az új szintézisnek tehát, amelynek jönnie kell, hogy Európában új életerős kultúra fakadhasson, szüksége van a most lezáruló analitikus kor eredményeire, de szüksége van éppen úgy arra is, hogy az európai lélek kiszabaduljon a túlzottan egyoldalú analitikus beállítottságból, s felébredjenek a szintézisre nélkülözhetetlen intuitív képességei.

Annak tehát, aki egy alkotó jövő eljövételét akarja, két irányban kell dolgoznia: egyrészt igyekeznie kell kiválogatnia a múlt eredményeiből azokat az elemeket, amelyek a jövő épületének építőköveiül felhasználhatók, másrészt pedig hozzászoktatni saját magát és kortársait az új szintézis szükségességének gondolatához, s ami ezzel együtt jár, felébredtetni az ehhez szükséges pozitív alkotó lelki képességeket.

A jelen füzettel útjára induló szemle ehhez a munkához akar hozzájárulni erejéhez képest. Fő rendeltetésének azt tekinti, hogy a Nyugattól e kissé félreeső helyen, a maga szerény hatáslehetőségei között, ráébressze az embereket azokra a nagy problémákra, amelyek megoldása nélkül nyugodt építő jövő el nem jöhet, s adalékokkal hozzájáruljon ahhoz, hogy a nagy nyugati szellemi áramlatok közvetlen érintésétől elzárt, de gondolkodó és tételődő emberek könnyebben tisztázhassák önmagukban azokat a fájó kér-

déseket, amelyek elől egy igaz ember sem zárkozhatik el.

A feladat természetéhez képest a szemle tevékenységének igen sokrétűnek kell lenni. Mint mondtuk, a korunk lelki krízisét okozó ellentét a legkülönbözőbb területeken, a politikában és gazdasági életben éppen úgy, mint a vallásban és a művészetben egyformán megnyilatkozik, s mindenkinek azon a területen tudatosítható a legjobban, ahol a legotthonosabb. Ha tehát az építő lelkiismeret felrázása és a köztudat megtisztítása a célunk, nem korlátozhatjuk magunkat egy speciális területre, hanem mindenütt ott kell lennünk, ahol a ma nagy problémája megnyilatkozik. Ez bizonyos tarkaságot fog okozni, amit talán félre fog érteni az, aki nem érzi meg a szemle igazi intencióit, de amit, úgy véljük, örömmel fog fogadni az az olvasó, aki mindenben meg tudja érezni a problematikusát.

Az sem lesz talán mindenkinek kedvére, hogy e szemle hasábjain nemritkán külön-

böző felfogások megnyilatkozását, sőt egymással ellentétes világnézetek ismertetését fogja találni, és bizonyára fel fog hangzani a kritika, hogy a szemle nem hirdet egységes világfelfogást. S a külsőségek szerint a kritikának igaza is lesz. Mert amennyiben egységes világfelfogás alatt a tantételek egységes rendszerét értik, amelyekre esküdni kell, annyiban tényleg ez a szemle nem fog egységes világfelfogást képviselni. Nem pedig azért, mivel meggyőződésünk, hogy ilyen értelemben ma senkinek sincs egységes világnézete Európában. Aki mégis állítja, hogy van, az vagy önmagát, vagy a világot csalja meg. Tartalmában kiegyenlített, egységes világnézete csak annak lehet ma, aki a tények bizonyos része előtt szándékosan behunyja szeméit. Az ilyen egyoldalúsága miatt egységes világnézetből mi nem akarunk, mivel ez nem szolgálhatja a jövőt, amely csak a jelen ellentéteinek szintézisében épülhet fel.

A világnézeti egység azért mégsem fog hiányozni a szemléből. De ez az egység nem külső lesz, hanem belső. Nem arra törekszünk, hogy bizonyos tételeket addig ismételjünk olvasóink előtt, amíg azokat elfogadják. Senkire sem akarunk a régi dogmák helyére újakat ráerőszakolni. Szándékunk szerényebb, de egyúttal hasznosabb is: az olvasó elé akarjuk tárni közérthető, egyszerű szavakkal azt a materiát, amelyből önmaga belső világnézeti egységének felépítésén dolgozhatik. A szemlének egységét nem a papíron, hanem az olvasók lelkében akarjuk megvalósítani. Mert célunk erőnkhez képest azon dolgozni, hogy Európa mai papirosegysége helyébe az európai lélek eleven alkotó egysége szülessék meg, amely megteremtse majd a mai ellentéteket grandiózus szintézisbe foglaló új európai kultúrát.

(1926. 1.)